

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน
กรณีศึกษา ชุมชนบ้านท่าคอย อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
Community Learning Process for Driving Community Tourism Development,
Case Study of Tha Khoi Community, Bang Ngam Sub-district, Si Prachan
District, Suphan Buri Province

ชัยณรงค์ ศรีรักษ์*

Chinarong Sriruk

ปัทมาพร สุขใจ*

Patthaphon Sukjai

Received : August 11, 2018

Revised : October 2, 2018

Accepted : November 21, 2018

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาข้อมูลชุมชนท่าคอย ตำบลบางงาม อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในบริบทการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน 2. เพื่อการพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวชุมชนโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าคอย อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ศึกษาโดยวิธีวิจัยแบบผสม ข้อมูลเชิงปริมาณรวบรวมด้วยแบบประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยให้ชุมชนประเมินตนเองจำนวน 267 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปด้วยสถิติพรรณนา ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมชนกลุ่มย่อย และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากทีมคณะทำงานชุมชน จำนวน 21 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตรวจสอบและประเมินคุณภาพเครื่องมือด้วย IOC และค่าสัมประสิทธิ์ไครอนบาร์ค ตลอดจนตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าจากแหล่งข้อมูลหลากหลายสำหรับกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดการศึกษาชุมชน (Community study) ศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวชุมชน(Nature-based Tourism Site Potential; ENTSP) และ แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน(Community-based Tourism; CBT) เป็นฐานคิดสำคัญพบว่า ชุมชนท่าคอยก่อตั้งชุมชนในสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยสมเด็จพระนเรศวรที่ได้ทรงแต่งตั้งก่อนทำศึกยุทธหัตถี ปัจจุบันเป็นแหล่งปลูกข้าวและเกษตรกรรมที่มีชื่อเสียง ส่งผลให้ทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนจึงเกี่ยวโยงกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชุมชนเกษตร ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์ วัด อุโบสถ บ้านเรือน และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับวิถีชุมชนเกษตร เช่น ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม การทำนา ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4 มิติพบว่า ภาพรวมชุมชนมีศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวระดับสูง เหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนเกษตรผลจึงมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบหลากหลาย ภายใต้แนวคิดคำขวัญ

*อาจารย์ประจำโครงการจัดตั้งภาควิชาอุตสาหกรรมบริการและนวัตกรรมภาษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

Lecturer at the Department of Service and Language Innovation Project Faculty of Liberal Arts and
Science Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus Nakhon Pathom Province

บ้านท่าคอย “หมู่บ้านประวัติศาสตร์ ตลาดชุมชน ถนนเกษตรกรรม น้อมนำวิถีไทย” ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ เกษตรอินทรีย์ข้าวขวัญ สวนแบบผสมผสาน การปลูกเห็ดแบบชีโรเวส การเพาะและปรับปรุงพันธุ์ชวนชม การเรียนด้านประวัติศาสตร์ชุมชน กิจกรรมการล่องเรือไหว้พระสำคัญ 5 วัด ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติของสมาชิกชุมชนในฐานะผู้มีส่วนได้เสีย เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำให้ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนพัฒนาไปในทางบวก สมาชิกชุมชนมีจิตสำนึกร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวชุมชน / กิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน / กระบวนการเรียนรู้ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ABSTRACT

The objectives were to: 1. study information of Tha Khoi Community, Bang Ngam Sub-district, Si Prachan District, Suphan Buri Province in term of community tourism development; 2. develop community tourism activities through community learning process, a case study of Tha Khoi Community, Bang Ngam Sub-district, Si Prachan District, Suphan Buri Province. Meantime, this is a mixed methods research. The agricultural tourism resources assessment form was used for compiling quantitative data. The 267 cases of community members assessed themselves. The computer program was applied for data analysis and presented by descriptive statistics including frequency, percentage and mean. The in-dept interview, focus group and participant observation were conducted with 21 cases of community working group for gathering qualitative data. The content analysis method was implemented for data analysis. The quality was verified and assessed by IOC tool and Cronbach's alpha. Moreover, data triangulation was made for several sources. The community study, Nature-based Tourism Site Potential (ENTSP) and Community-based Tourism; CBT) were applied as framework. The findings proved that : Tha Khoi Community was established in the end of Ayutthaya period by King Naresuan before the elephant war with Burma. Presently, it is a famous rice and agricultural cultivation area resulting in community tourism resources related to history and culture of agricultural community. The culture includes historic sites, temples, houses and the agricultural tourism resources comprising agricultural knowledge, rice farming and orchards. The results of potentiality assessment of agricultural tourism sites show that the overall potentiality of tourism sites was high. It is suitable for agricultural community tourism development with various activities under the concept “history village, community market, agricultural road and Thai way”. The activities consist of organic rice, mix farms, zero waste mushroom farming, Adenium breeding, historical learning and five-temple homage river trip.

The tourism activities lead to community learning process in term of knowledge, skill and attitude of community members as stakeholders, exchange knowledge, create positive relationship in community and members have more common sense in community development.

Keywords : Community Tourism / Community Tourism Activity /
Community Learning Process

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของทุกประเทศทั่วโลก จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้หลักที่เป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่สำคัญนำไปสู่ การจ้างงาน สร้างอาชีพ กระจายรายได้ ตลอดจนการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องมากมาย สร้างความมั่นคงให้กับ ประชาชนและประเทศชาติ นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (Department of Tourism, 2016) สำหรับประเทศไทยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นแหล่งรายได้ที่มีมูลค่ามหาศาลต่อปี ประเทศไทยในปี 2557 มีนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวน 24,779,768 คน สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว 1,147,653.49 ล้านบาท (Department of Tourism, 2015) จากกิจกรรมการท่องเที่ยว หลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้การท่องเที่ยวชุมชนถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่อยู่บนแนวคิดการจัดการทรัพยากรชุมชนสู่ ผลลัพธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ขยายตัวเร็วรวดเร็วในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา และมีแนวโน้มที่เติบโตเป็น เครือข่ายมากขึ้น ถือเป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นความพยายามของชุมชนเองที่จะสร้างอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism identity) ให้กับพื้นที่ทาง สังคมของชุมชนสอดรับกระแสตื่นตัวด้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สัมพันธ์กับทรัพยากรชุมชนและพื้นที่รูปแบบ กิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลายตามศักยภาพการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ (Department of Tourism, 2017) ทั้งนี้ จากคำนิยามของ “ชุมชน” สื่อถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน รู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อาศัยหลักผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาเดียวกัน และวัฒนธรรมร่วมกันโดยอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ ทางภูมิศาสตร์เดียวกัน จึงเป็นเงื่อนไขที่การพัฒนาชุมชนจึงต้องระบุสาระและเป้าหมายที่เน้นการพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมประเมินศักยภาพของพื้นที่ กำหนดวิสัยทัศน์ วางเป้าหมายกลยุทธ์การพัฒนา แผนงานหรือกิจกรรม ตลอดจนติดตามประเมินผล โดยทั้งหมดจะเกิดขึ้นได้เมื่อชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้ ในรูปแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมเพื่อใช้ประโยชน์ จากทุนทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ ทั้งนี้ชุมชนไทยส่วนใหญ่ก่อตั้งขึ้นจาก ฐานชุมชนเกษตรที่ยึดโยงระหว่างประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีอัตลักษณ์เฉพาะที่เป็นมาตั้งแต่ในอดีต ลักษณะดังกล่าวเป็นศักยภาพสำคัญที่ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการแสวงหาความสุนทรีย์จาก การได้สัมผัสวิถีถิ่นวัฒนธรรมชุมชน ผลทำให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ผสมผสานศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ด้วยการนำเสนอวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี การประกอบอาชีพ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในรูปแบบ ผลลัพธ์การท่องเที่ยวเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ภายใต้แนวคิดการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวชนบท กิจกรรมการประกอบอาชีพท่ามกลางทัศนียภาพธรรมชาติแบบชนบทไทย (Chairaj, 1998)

ชุมชนบ้านท่าค้อย อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เป็นชุมชนวิถีเกษตรกรรมแห่งหนึ่งที่โดดเด่น มี ประวัติศาสตร์เก่าแก่ รวมตัวก่อตั้งเป็นชุมชนในสมัยอยุธยาตอนปลาย จึงเป็นชุมชนที่มีรากเหง้าและวัฒนธรรมที่

เชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ วิถีอัตลักษณ์แบบชุมชนเกษตร อีกทั้งกิจกรรมการประกอบอาชีพเกษตรที่เข้มแข็ง มีกลุ่มวิสาหกิจเกษตรดีเด่นและเป็นแหล่งเรียนรู้ของหลายชุมชน กระทั่งสมาชิกชุมชนได้กำหนดแผนเพื่อพัฒนาเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบที่ได้ร่วมกำหนดแผนพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้นอกเหนือภาคเกษตร ตลอดจนเป็นการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมการเกษตรของชุมชนโบราณ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นรูปธรรมดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลชุมชนท่าคอย ตำบลบางงาม อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในบริบทการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
2. เพื่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าคอย อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาโดยวิธีการวิจัยแบบผสม ข้อมูลเชิงปริมาณรวบรวมด้วย (1) แบบสอบถามเพื่อประเมินการเรียนรู้เจตคติ และการมีส่วนร่วมปฏิบัติของคณะกรรมการชุมชน (2) แบบสำรวจข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และ (3) แบบประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตรร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย เก็บข้อมูลจากสมาชิกและผู้นำชุมชน รวมจำนวน 267 คน ข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมชนกลุ่มย่อย และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากทีมคณะกรรมการ ได้แก่ ตัวแทนภาคท้องถิ่น ตัวแทนภาคราชการ และประชาชนในพื้นที่ รวมจำนวน 21 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยโปรแกรมสำเร็จรูปด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าจากแหล่งข้อมูลหลากหลาย

สรุปผลการวิจัย

บ้านท่าคอย ตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำท่าคอย ประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมื่อปี พ.ศ. 2135 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงยกทัพจากกรุงศรีอยุธยาเพื่อรับศึกพม่าและทรงพักทัพที่บ้านท่าคอย เพื่อคอยทัพหลังกมาสมทบ จากนั้นทรงยกขบวนทัพข้ามแม่น้ำท่าคอยที่บ้านท่าคอย ก่อนจะทรงเดินทัพไปปะทะทัพพม่าและทรงทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา ณ บริเวณเจดีย์ยุทธหัตถี ตำบลดอนเจดีย์ ห่างจากบ้านท่าคอยไปทางทิศตะวันตก 5 กิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2480 ได้มีการขุดพบเครื่องปั้นดินเผารูปปั้นช้าง ม้า คาบ โล่ ง้าว โดยในปี พ.ศ. 2524 กรมชลประทานขุดลอกลำน้ำท่าคอยบริเวณหน้าวัดโพธาราม ก็พบโลหะอีก มากมาย ปัจจุบันชุมชนประกอบด้วย 158 ครัวเรือน มีประชากร ทั้งหมด 562 คน เป็นชาย 284 คน หญิง 278 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำสวนผลไม้ และประมงน้ำจืด เช่น เลี้ยงกบ นอกจากนี้ก็มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหลากหลาย ที่โดดเด่น คือ ศูนย์ข้าวชุมชน ศูนย์เมล็ดพันธุ์เอกชน (นาเสียใช้) กลุ่มแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น ปลาร้า ปลาสาม ข้าวกล้องไรซ์เบอร์รี่ ส่วนประเพณี วัฒนธรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ ประเพณีขึ้นศาลประจำปี เดือน 6 ได้แก่ ศาลพ่อเขาพระเพลิง ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 6 ศาลพ่อขุนราม ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 6 ศาลปู่หมื่น ศาลพ่อปู่หลวง ศาลพ่อตอกไม้ ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 ศาลพ่อปู่เห่า ศาลพ่อตันแค ช้างขึ้น เดือน 6 นอกจากนี้ยังมีปราชญ์ชาวบ้านที่เชี่ยวชาญหลายด้าน เช่น ด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ด้านการเกษตร การแปรรูปอาหารท้องถิ่น จากความหลากหลายดังกล่าวทำให้เป็นฐานการเรียนรู้ด้านเกษตรของชุมชนอื่นๆ โดยมีหลักสูตรสำคัญได้แก่ หลักสูตรการอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การผลิตสารชีวภาพชีวภัณฑ์ เกษตรผสมผสาน

การออมเงิน การแปรรูปผลผลิต (ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวหอมสุพรรณ ปลาร้า ปลาสาม) และการปลูกเห็ดแบบชีโรเวส ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมามีพื้นฐานสำคัญขึ้นกับการรวมกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพทรัพยากรชุมชน พบว่า การประกอบอาชีพหลักด้านเกษตรหลากหลายมีผลให้ชุมชนมีทรัพยากรท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมตามรูปแบบชุมชนวิถีเกษตร ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์ วัด อุโบสถ บ้านเรือน การประกอบอาชีพและภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม เช่น การทำนา การทำปศุสัตว์ การทำไร่ เช่น อ้อย มันเทศ เผือก การปลูกพืชสวน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจเชิงพื้นที่พบว่า ศักยภาพที่จะพัฒนาไปสู่การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ (1) ชุมชนมีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่ผสมกลมกลืนระหว่างความเป็นชุมชนเกษตรและชุมชนแม่น้ำ เห็นได้จากร่องรอยประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น โบสถ์ สิ่งปลูกสร้าง บ้านเรือนโบราณ (ใช้หลังคาเกล็ดดินเผา) สภาพเรือที่เป็นพาหนะที่ทำจากต้นตาล อุปกรณ์จับสัตว์ ซึ่งสามารถนำสู่การพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบูรณาการได้ (2) ชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านภูมิปัญญาอาหารและขนม ทั้งแบบดั้งเดิมและประยุกต์ เช่น ขนมไทย ขนมสำหรับพิธีกรรม อาหารพื้นที่ อาทิ แกงบุก อาหารจากปลา หรือ กุ้ง อันเป็นวัตถุดิบท้องถิ่น โดยทั้งหมดสามารถจัดเป็นโปรแกรมแลกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ (3) ชุมชนมีประเพณี วัฒนธรรมและภาษาที่โดดเด่นตามแบบวิถีคนพื้น “สุพรรณบุรี” แม้ว่า จะเหลือรากดั้งเดิมน้อยลงแต่สามารถรื้อฟื้นได้ เช่น การละเล่นเพลงอีแซว หรือประเพณีสำคัญในชุมชน (4) ชุมชนมีฐานการเรียนรู้ด้านเกษตร โดยเฉพาะการเทคโนโลยีการลิตข้าวอินทรีย์ การแปรรูปข้าว การผลิตเห็ดสวนมะม่วงและสวนชวนชม และที่น่าสนใจคือ การนำแนวคิดชีโรเวสมาประยุกต์ใช้การปลูกเห็ด ซึ่งถือเป็นฐานเรียนรู้สำคัญในเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน และ (5) ชุมชนมีคณะทำงาน แกนนำและผู้นำที่เข้มแข็งตั้งใจ แม้จะยังไม่เข้าใจกระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน แต่เชื่อว่าจะสามารถพัฒนาและสร้างความร่วมมือของชุมชนได้ โดยใช้กิจกรรมการถอดบทเรียนร่วมกับการศึกษาดูงานเพิ่มเติม

ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนประเมินตนเอง พบว่าชุมชนมีเกณฑ์ผลการประเมินศักยภาพ อยู่ในระดับดี (66.21 คะแนน) ซึ่งประเมินสรุปได้ว่าชุมชนมีศักยภาพเพียงพอต่อการวางแผนและพัฒนาสู่ชุมชนการท่องเที่ยวด้านเกษตร ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนบ้านท่าค้อย อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

องค์ประกอบ	คะแนน	ผลการประเมิน (ร้อยละ)	หมายเหตุ	
			ค่าคะแนน	ระดับ
ศักยภาพในการรับรองของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (30 คะแนน)	19.35	64.5	81 ขึ้นไป	ดีเยี่ยม
ศักยภาพด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (40 คะแนน)	26.55	66.38	71-80	ดีมาก
ศักยภาพด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (10 คะแนน)	7.37	73.7	61-70	ดี
ศักยภาพด้านการบริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (20 คะแนน)	12.94	64.7	51-60	ปานกลาง
รวม (100 คะแนน)	66.21	ดี	น้อยกว่า 50	ควรปรับปรุง

นอกจากนี้พิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ชุมชนท่าคอยมีศักยภาพด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวอยู่สูงที่สุด อยู่ในระดับดีมาก (ร้อยละ 73.7) และประเด็นที่น่าสนใจ คือ ศักยภาพด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมิติความเป็นเจ้าบ้าน ที่มีค่าคะแนนมิติความเป็นเจ้าบ้านสูงมากอยู่ในระดับดีเยี่ยม (ร้อยละ 82.76) สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนพร้อมสำหรับดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน

สำหรับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการที่ได้จากการจัดเวที ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (เวทีการเรียนรู้) ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายชุมชน การประเมินสภาพชุมชนและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน การกำหนดวิสัยทัศน์และกำหนดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนและจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน และ กำหนดกิจกรรมการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ส่วนกิจกรรมระยะที่ 2 ได้แก่ การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการและการทำงานเป็นทีม ถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญมากต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ถือเป็น การแสดงบทบาทร่วมในกิจกรรมการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมสร้างทีมงาน ผ่านกิจกรรมการพัฒนาโครงการและกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยร่วมแสดงออกกันเพื่อพิจารณาและตัดสินใจเลือกทรัพยากรที่มีศักยภาพมาพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากนี้ยังร่วมกันจัดทำเป็นแผนและจัดทำรายละเอียดโครงการพัฒนา มีการกำหนดผู้รับผิดชอบ มีระบบการสรรหากลุ่มผู้สนใจในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อขยายทีมงาน จัดหาทรัพยากรที่จำเป็นและลงมือปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมตามแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนถือเป็นกิจกรรมที่สามารถลงมือปฏิบัติได้เลย ผลทำให้การพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการเรียนรู้จึงมุ่งแสวงหากระบวนการพัฒนาและสร้างทีมงานอย่างเป็นระบบ และมีเจตคติที่ดีร่วมกันในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลการถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมการศึกษาดูงาน “โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรและวัฒนธรรม” ณ จังหวัดเลย และ จังหวัดหนองบัวลำภู ระหว่างวันที่ 25-28 มีนาคม 2561 เพื่อให้ชุมชนสะท้อนคิดในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ ผลทำให้ทราบถึงระดับศักยภาพที่เป็นจริงของชุมชน ได้แก่ ด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ และการสื่อความหมาย ด้านการจัดการผลกระทบ ผลทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ถึงปัจจัยบ่งชี้ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น อันเป็นหัวใจของการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนที่จะเกิดขึ้นและยั่งยืน ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กิจกรรมการศึกษาดูงานและการถอดบทเรียนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

ทั้งนี้ จากผลการประชุมของคณะทำงานได้กำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าคอย เส้นทาง การท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านท่าคอย โดยนำผลการสำรวจทรัพยากร ท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าคอย (ข้อ 1) ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าคอย (ข้อ 2) และ กิจกรรมการถอดบทเรียนจากการศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบในแผนการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง นิเวศ และวัฒนธรรม (ข้อ 3) ชุมชนได้ระดมความคิดพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิง เกษตรของชุมชนบ้านท่าคอย ภายใต้แนวคิดคำขวัญบ้านท่าคอย “หมู่บ้านประวัติศาสตร์ ตลาดชุมชน ถนน เกษตรกรรม น้อมนำวิถีไทย” ประกอบด้วย 2 โปรแกรมทัวร์ คือแบบ ONE DAY TRIP/ ONE DAY TOUR และ โปรแกรมทัวร์แบบค้างคืน 2 วัน 1 คืน ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านท่าคอย

ONE DAY TRIP/ ONE DAY TOUR	โปรแกรมทัวร์แบบค้างคืน 2 วัน 1 คืน	
	วันที่ 1	วันที่ 2
จุดที่ 1 จุดต้อนรับนักท่องเที่ยว ศูนย์ ศพก. จุดที่ 2 ชมกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ข้าวและแปรรูป จุดที่ 3 ไร่วาสเจ้าพ่อทุ่งเห่า จุดที่ 4 กิจกรรมเพาะเห็ดฟางจากวัสดุเหลือทิ้ง จุดที่ 5 สวนชวนชม ส่งออก “สวนชวนชมบุญสนอง” จุดที่ 6 โรงอิฐมอญ “การเรียนรู้การทำอิฐโบราณ” จุดที่ 7 สวนตามใจ “ชิม แอร์ ซุป” จุดที่ 8 สวนผสม 3 ยาก จุดที่ 9 ชิม ละมุด 200 ปีและตำนานบ้านขุนละคร จุดที่ 10 วัดโพธิ์ธาราม สักการะหลวงพ่อกอง -กลับ-	เหมือน โปรแกรม ONE DAY TRIP/ ONE DAY TOUR รับประทาน อาหารเย็น ที่ศูนย์ ศพก. แยกย้ายเข้าพัก	ช่วงเช้า ล่องเรือไหว้พระขอพร 5 วัด ตามลำน้ำท่าคอย 1. วัดโพธิ์ธาราม 2. วัดราษฎร์บำรุง หลวงพ่อแถม 3. วัดชีธารามหลวงพ่อยิ้ม 4. วัดสุวรรณนาถี เช้าวัดถุ่มงค 5. วัดสามทอง หลวงพ่ออ้วน -รับประทานอาหารเที่ยง ช่วงบ่าย จุดที่ 1 จุดเรียนรู้การเลี้ยงวัว จุดที่ 2 สวนมะม่วง -กลับ-

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาดูงานและฝึกอบรมภายนอกตามจังหวัดต่างๆ ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู ส่งผลให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นระบบ เห็นได้จากการร่วมกิจกรรมศึกษาชุมชน กิจกรรมการร่วมประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตัวเองที่สอดคล้องกับศักยภาพด้านต่างๆที่เป็นจริงของชุมชน และกิจกรรมการร่วมจัดทำแผนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าคอย ซึ่งทั้งหมด อาศัยกระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกชุมชน การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการประเมินการเรียนรู้ตนเองได้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชุมชนเกษตร โดยเน้นการร้อยรัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย ภายใต้แนวคิด “หมู่บ้านประวัติศาสตร์ ตลาดชุมชน ถนนเกษตรกรรม น้อมนำวิถีไทย” ได้แก่ เกษตรอินทรีย์ข้าวขวัญ สวนแบบผสมผสาน การปลูกเห็ดแบบชีโรไวส์ การเพาะและปรับปรุงพันธุ์ชวนชม การเรียนด้านประวัติศาสตร์ชุมชน กิจกรรมการล่องเรือไหว้พระขอพรวัด 5 วัดสำคัญตามแม่น้ำท่าคอย กิจกรรมท่องเที่ยวตามโปรแกรมท่องเที่ยว ดังกล่าวได้จากการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้รูปแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการที่ได้จากการจัดเวทีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นระยะๆ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (เวทีการเรียนรู้) ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายชุมชน การประเมินสภาพชุมชนและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน การกำหนดวิสัยทัศน์และกำหนดแผนการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนและจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน และ กำหนดกิจกรรมการศึกษาดูงานนอกสถานที่

ทั้งนี้จากกิจกรรมในระยะที่ 1 ทำให้สมาชิกชุมชนได้รู้จักและคุ้นเคยกันมากขึ้น เรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ได้ร่วมย้อนอดีตชุมชนสู่ปัจจุบันและการมองอนาคตร่วมกัน ร่วมกันสำรวจปัญหาและทุนทางสังคมร่วมกัน ผลผลิตที่ได้คือ การเรียนรู้จุดอ่อนจุดแข็งของชุมชน สภาพของหมู่บ้านท่าคอย ครอบคลุมองค์ประกอบในด้านต่างๆ ได้แก่ เศรษฐกิจชุมชน การศึกษา สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย วิถีชีวิต โครงสร้างพื้นฐาน

ศิลปวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลผลิตในขั้นตอนต่อมาได้แก่ ปัญหาสำคัญซึ่งวิเคราะห์จากผลการสำรวจแผนที่ศักยภาพชุมชนแสดงทุนทางสังคม การผสมผสานภาพในอนาคตและปัญหาของชุมชนร่วมกัน ค้นหายุทธศาสตร์ในการพัฒนาขึ้นจากโครงสร้างของแผนแม่บทชุมชน และมีเป้าหมายเพื่อรวมตัวขึ้นเป็นองค์กรใหม่ของชุมชนชื่อว่า “กลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวชุมชน” เพื่อมุ่งมั่นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกและในการพัฒนาชุมชนน่ายู่ร่วมกัน กลุ่มได้ร่วมกันตัดสินใจเลือกสถานที่ศึกษาดูงานเน้นที่ประเด็น ความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในการวางแผนในระยะที่ 1 ซึ่งเป็นแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการพัฒนาศักยภาพของประชาชนหรือพลังชุมชนที่ส่งเสริมการร่วมคิด ร่วมกำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อสร้างเป้าหมายในกระบวนการให้ความร่วมมือและความพยายามร่วมกันให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่าง

จากกิจกรรมระยะที่ 1 พบว่า การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการนำหลักการการจัดการเรียนรู้ (Adult Learning Principles) และเน้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ ตลอดจนทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันเป็นสำคัญจนเกิดเป็นแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาชุมชนร่วมกัน นอกจากนั้นการใช้เทคนิคการประชุม อย่างสร้างสรรค์และการเรียนรู้หลากหลายอย่างเหมาะสมในแต่ละขั้นตอน ได้แก่ การค้นหาอนาคต (Future Search Conference, FSC) การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal, PRL) การทำแผนที่ศักยภาพชุมชน (social Mapping) การใช้แผนที่ความคิด (Mind Mapping) และการศึกษาดูงาน (Observation Study) ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเห็นความเชื่อมโยงของการทำกิจกรรมกับวัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง และชุมชน เกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดความรู้สึกรักเป็นเจ้าของและต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ผลผลิตที่ได้คือแผนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าค้อย ทั้งนี้จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยพบว่า คณะทำงานของชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่เป็นการทำงานที่มีความสนใจใฝ่รู้ มีความกระตือรือร้น มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม รวมทั้งมีความต้องการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดียิ่งๆ ขึ้น เมื่อคณะทำงานของแต่ละชุมชนได้มาทำงานร่วมกัน ทำให้ได้ความคิดหลากหลายที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชน เกิดความสนุกที่ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีบรรยากาศที่ดีในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดความผูกพันและมีความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องมาประชุมและคิดร่วมกัน สังเกตได้จากจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น และมีคนใหม่ๆ เข้าร่วมประชุม

สำหรับกิจกรรมระยะที่ 2 การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการและการทำงานเป็นทีม เป็นการร่วมตัดสินใจร่วมปฏิบัติและร่วมสร้างทีมงาน เป็นระยะของการพัฒนาโครงการและรายละเอียดของกิจกรรม โดยร่วมกันพิจารณาและตัดสินใจเลือกจากทรัพยากรที่มีศักยภาพภายในชุมชนเป็นฐานมาพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อจัดทำเป็นแผนและจัดทำรายละเอียด กำหนดผู้รับผิดชอบ สรรหากลุ่มผู้สนใจในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อขยายทีมงาน จัดหาทรัพยากรที่จำเป็นและลงมือปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมตามแผนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนถือเป็นกิจกรรมที่สามารถลงมือปฏิบัติได้เลย ผลทำให้กระบวนการเรียนรู้ในระยะที่ 2 เป็นกระบวนการที่มุ่งแสวงหาและสร้างทีมงาน ทำให้ปัญหาและอุปสรรคช่วงแรกได้รับแก้ไขอย่างค่อยเป็นค่อยไปภายใต้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ตัวอย่างเช่น การสร้างทีมงานการทำงาน การบริหารจัดการ ตลอดจนการประสานงานต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับชุมชนต้องใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจ โดยเฉพาะในผู้รับผิดชอบกิจกรรมส่วนใหญ่ยังไม่ได้ดำเนินการใด ภายหลังได้รับความรู้ด้านวิชาการ และการบริหารจัดการ รวมทั้งมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นมาแล้ว(หมายถึงเป็นผู้นำหรือแกนนำ) ตลอดจนผู้รับผิดชอบกิจกรรมได้รับคำแนะนำ ปรัชญา และช่วยเหลือจากทีมวิชาการและคณะผู้วิจัย จึงทำให้

สามารถสร้างทีมงาน กำหนดกิจกรรมและผู้รับผิดชอบ ตลอดจนการดำเนินงานที่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่คาดหวังด้วยดี

ทั้งนี้ ผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนได้ร่วมกับจัดทำแผนชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสำเร็จได้ คณะทำงานชุมชนเกิดความรู้ เจตคติ และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพิ่มขึ้น ทำให้รู้จักชุมชนของตนเองได้ดีขึ้นและสามารถประสานงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น สร้างความภาคภูมิใจและความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน นอกจากนี้กระบวนการนี้ยังก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนที่อาสาสมัครเข้ามาพัฒนาชุมชนในรูปแบบ “กลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชน” มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่ม ค้นหาทรัพยากรและแหล่งสนับสนุน ติดตามประเมินผลงานและประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนความสำเร็จของกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งนี้ จากผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นสามารถสรุปการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน โดยต้องมีขั้นตอนคือ (1) กระบวนการเข้าถึงชุมชน เป็นการทำความเข้าใจในบริบทของชุมชนอย่างใกล้ชิด โดยมีกระบวนการเข้าถึงชุมชนที่ในหลายรูปแบบกล่าวคือ ศึกษาและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมชุมชนให้ครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ ชีวภาพ รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ค่านิยม วัฒนธรรมและประเพณีชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน การตั้งถิ่นฐาน รวมทั้งภูมิหลังและความขัดแย้งที่ชุมชน (Chankaew, 1996; Rattana, 2006) (2) การรับฟังข้อมูลและสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชนซึ่งในกระบวนการนี้เป็นการจัดให้มีเวทีการสนทนาพูดคุยระหว่างสมาชิกในชุมชนกับเจ้าหน้าที่พัฒนา ในรูปแบบเวทีชาวบ้าน โดยเชิญผู้แทนชาวบ้านที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมสนทนา โดยมีวิทยากรกระบวนการเป็นผู้เปิดประเด็นการสนทนา และสรุปผลการสนทนาในแต่ละประเด็น (3) การวิเคราะห์ระดับความต้องการของชุมชน เป็นการวิเคราะห์ระดับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน จึงต้องเริ่มต้นจากการสำรวจสภาพแวดล้อมของชุมชนในด้านต่างๆ ให้ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อประเมินสถานภาพ ปัญหาที่แต่ละชุมชนประสบอยู่ หรือเคยประสบมาก่อน ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานในการพิจารณาให้เห็นถึงความต้องการที่ชุมชนมีต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การวัดระดับความต้องการของชุมชน เป็นการประเมินเพื่อบ่งชี้ความต้องการรับการพัฒน เพื่อตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหา การวัดระดับความต้องการ แสวงหาทางเลือก/ทางออกในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม (4) การสร้างแผนชุมชน เป็นกระบวนการสังเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน เพื่อนำไปสู่การวางแผนการจัดกับสภาพปัญหาเหล่านั้น โดยใช้ความต้องการของชุมชนเป็นเป้าหมายที่ต้องกระทำให้บรรลุ แผนชุมชน จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสมาชิกในชุมชนเห็นพ้องต้องกันว่ามีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาทางออกในการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยพิจารณาจากศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเป็นหลัก (5) การระดมพลังสมองในงานการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อช่วยทำลายวิธีการขัดขวางความคิด และยังช่วยในการแสวงหาความคิดที่แยบยล ในบางเรื่องที่ไม่สามารถทำลายความคิดออกไปได้ การใช้เทคนิคการระดมพลังสมอง ถือเป็นทางเลือกที่เหมาะสมยิ่ง เพราะการระดมพลังสมอง ช่วยในการค้นหาคำตอบที่ต้องการ และสามารถจัดคำตอบที่ไม่ต้องการออกไป (Pholanan, 2002) เป็นวิธีในการรวบรวมประเด็นต่างๆ ให้เป็นระบบหมวดหมู่ชัดเจน ทั้งนี้การประเมินศักยภาพของชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน (หมู่บ้าน ตำบล) ในแง่ของโอกาส ภัยคุกคาม จุดแข็ง และข้อจำกัดในการพัฒนาของชุมชน เพื่อที่จะกำหนดปัญหาสำคัญของชุมชนทางเลือก การพัฒนาของชุมชนรวมทั้งทุนทางสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวประกอบด้วยการศึกษาบริบทชุมชน การสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวชุมชน การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว

ชุมชน การทำ SWOT ชุมชน การศึกษาดูงานและการถอดบทเรียน การพัฒนาแผนการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ต้องเริ่มจากการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกและ ในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ซึ่งผลผลิตที่ได้คือ ชุมชนจะรู้จักจุดอ่อนจุดแข็งของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนได้ร่วมกับจัดทำแผนชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสำเร็จได้ ตามขั้นตอนคือ (1) กระบวนการเข้าถึงชุมชน (2) การรับฟังข้อมูลและสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน (3) การวิเคราะห์ระดับความต้องการของชุมชน (4) การสร้างแผนชุมชน และ (5) การระดมพลังสมองในงานการมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนต้องได้รับความรู้ ปรับฐานคิด จึงจะสามารถเข้าไปในมุมมองทรัพยากรและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวได้ ดังนั้นจำเป็นต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนเพื่อเตรียมการให้ถูกต้อง
2. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องตระหนักต่อศักยภาพชุมชน ตลอดจนงานกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมและการได้รับประโยชน์ที่เท่าเทียมของคนในชุมชนชุมชน
3. ควรวิจัยหารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน การได้รับและแบ่งปันผลประโยชน์ ตลอดจนการประเมินผลกระทบอย่างรอบด้าน โดยประยุกต์ใช้สหวิทยาการเพื่อประเมินความคุ้มค่า ผลกระทบ และกระตุ้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชน

References

- Boonratana, R. (2010). Community-based Tourism in Thailand : The Need and Justification for an Operational Definition. *Kasetsart Journal Social Science*, 31(2), 280-289.
- Chankaew, K. (1996). Principles of watershed management. (2 nd ed.). Bangkok : Department of Conservation, Faculty of Forestry Kasetsart University.
- Chairoj, N. (1998). New Travel Management. *TAT Review Magazine*, 17(2), 12-18.
- Choonwattana, B. (2000). *Sustainable tourism development*. Bangkok : WordPress.
- Department of Tourism. (2015). *Tourism Statistics 2015*. Bangkok : Ministry of Tourism and Sports.
- _____. (2016). *Tourism Statistics 2016*. Bangkok : Ministry of Tourism and Sports.
- _____. (2017). *Tourism Statistics 2017*. Bangkok : Ministry of Tourism and Sports.
- Hansapiromchoke, P. (2017). The Approach for Learning Processes Management for Community Planning. *Journal of Education Research*, 11(1), 99-109.
- Pholanan, T. (2002). *Mind Map Work Shop*. (2 nd ed.). Bangkok : Buzun centre Thailand.
- Rattana, K. (2006). *Participatory watershed management*. Bangkok : Department of Conservation, Faculty of Forestry Kasetsart University.

- Tavorn, C. (2013). **Social Power of Communities in Mangrove Forest Management, Paklok Bay, Phuket Province, Thailand.** Thesis of Doctor degree of Philosophy in Sociology, Khon Kaen University, Khon Kaen.
- Tourism Authority of Thailand. (2002). **Development and tryout of a tourist's manual on the cultural heritage.** Bangkok : Ministry of Tourism and Sports.
- Wanichritta, T. (2007). **Knowledge management in community : a case study of ecotourism management by participation of the community, samut Songkhram province.** Thesis of Master of Education, Silpakorn University.